

JAARFEESTEN.

Inleiding.

De jaarfeesten zijn de kleurige kralen aan de lange ketting, die "het jaar" heet en het kenmerkende van deze kralen is hun ritmische plaats in dit snoer. Ritme werkt in een mensen- en kinderleven heilzaam en geeft energie en zekerheid. Door het voorbereiden van de viering van de feesten en het feest zelf ervaart het kind zijn verbondenheid met de natuur.

De vier grote jaarfeesten markeren de seizoenen. Wij wonen in een gebied op aarde, waar deze vier seizoenen duidelijk te onderscheiden zijn en elk ook ongeveer even lang duren. Dit in tegenstelling tot andere streken op aarde; hoe noordelijker we komen, hoe korter de lente en de herfst duren, tot op de noordpoolcirkel, waar alleen sprake is van een lange winter en heel korte zomer. De vier seizoenen zijn dus kenmerkend voor de gematigde zones op aarde.

Deze vier seizoenen hadden van oudsher een grote invloed op het leven en werken van de mensen, die dit gedeelte van de aarde bewoonden. Dit ervaren wij in deze tijd van mondiaal bewustzijn niet zo sterk meer; we zijn veel minder afhankelijk van de seizoenen wat betreft onze dagelijkse wensen en behoeften.

Wat onze stemming betreft, ligt dat echter anders; veel mensen hebben een duidelijke voorkeur voor een bepaald seizoen en voelen zich in het ene jaargetijde beter en tot meer in staat dan in het andere.

Dat is zeker ook aan de kinderen te merken; de knikkers komen pas tevoorschijn, als de vorst wordt geacht, zich terug te trekken en we voelen ons prettig bij een periode “echt” winterweer.

Bij de indeling van de periodes in het hoofdonderwijs houden wij als leraren beslist rekening met de tijd van het jaar; in de laatste weken vóór de zomervakantie kunnen de kinderen genieten van een aardrijkskundeperiode.

De wisselingen van de seizoenen waren van oorsprong momenten voor een feest; een dankfeest na de oogst, een midwinterfeest als de kortste dag voorbij was, vreugde bij het verschijnen van het eerste groen en uitbundige zomerfeesten op de langste dag. Deze feesten kwamen direkt voort uit de sterke gevoelsmatige verbondenheid met de natuur, zoals die door mens en dier beleefd werd. De jaarfeesten hebben een vóórchristelijke en een christelijke variant. In het verloop van het jaar komt altijd eerst de voorchristelijke variant, de Kerk heeft het christelijke feest daar vlakbij geplaatst om de gelovigen van de “heidense”variant af te houden.

De christelijke variant van de feesten doet veel meer een beroep op onze innerlijke ontwikkeling; het is een appèl op ons bewustzijn om ons met de gebeurtenissen uit het Nieuwe Testament uiteen te zetten en te doorgronden, wat dit betekent voor ons mensen in deze tijd.

Dat lukt met het ene feest vaak beter dan met het andere; de meesten van ons zullen meer voeling hebben met het kerstfeest dan met het pinksterfeest.

Het is wel duidelijk, dat de feesten niet los van elkaar staan; het ene komt als het ware uit het andere voort.

Vier aartsengelen zijn elk verbonden met één van de vier grote feesten: *Michaël* met het oogstfeest, *Gabriël* met het kerstfeest, *Rafaël* hoort bij de Paastijd en tenslotte *Uriël*, die geassocieerd wordt met Sint Jan.

In de Sint Janskathedraal is overigens een glas-in-loodvenster van Marius de Leeuw te zien, waarop de zeven aartsengelen staan afgebeeld, Michaël in het midden en bij iedere engel staat het bijbehorende sterrenbeeld.

Na dit algemene verhaal maken we een rondgang door het jaar langs de verschillende feesten.

I. Van Michael tot het begin van de advent: evenwicht.

29 sept. Michaël.

Op 29 sept, de feestdag van de aartsengel Michaël, zijn dag en nacht even lang; de zon staat loodrecht op de equator. Rond deze tijd is het grootste deel van de oogst binnengehaald, met name het graan.

Als het weer goed was, is er overvloed. Een dankfeest voor alles wat ons weer geschonken is, is dus zeer op zijn plaats. Daarnaast worden vanaf nu de dagen echt korter en breekt het koude seizoen aan. Veel bomen laten hun herfstkleuren al zien, de natuur trekt zich terug en de mens doet hetzelfde; hij is minder naar buiten gericht.

In de schilderkunst zijn verschillende afbeeldingen bekend, waarop Michaël wordt afgebeeld, vaak met een zwaard in de ene hand en een weegschaal in de andere en natuurlijk de draak onder zijn voeten.

Boven Michaël is Christus afgebeeld, of ook wel de zon, de planeet die bij deze engel hoort.

Het zwaard helpt en beschermt, maar kan ook verwonden en doden. In deze tijd staat het voor de kracht van het "ik"; ik neem mijn eigen besluiten en voel me daar dan ook verantwoordelijk voor, vanuit mijn wil voer ik die besluiten uit. Met het zwaard van het "ik" hou ik de draak in mezelf in toom.

De ene kant van de weegschaal symboliseert ons denken, de andere ons gevoel. We moeten het evenwicht tussen die twee zien te bewaren.

Voor deze beide opdrachten, het zorgvuldig hanteren van zowel het zwaard als de weegschaal, is veel moed nodig in deze tijd, waar we vaak op onszelf worden teruggeworpen.

Michaël voegt daaraan toe: maak de goede keuzes in een tijd, waarin we dit niet meer van “hogerhand” krijgen voorgeschreven. De maatschappelijke “zuilen” zijn immers verdwenen, we moeten onze eigen inzichten verwerven en kunnen ons niet meer verschuilen achter de mening van een of andere groep of maatschappelijke geleding. De volgende uitspraak van -waarschijnlijk- Augustinus (vierde-vijfde eeuw na Christus) geeft dit goed weer:

*Heer, geef mij de moed, durf en de ambitie om te veranderen wat ik zo niet kan laten;
Heer, geef mij de kracht, zorg en steun om te dragen wat niet te veranderen is;
maar Heer, geef mij vooral de wijsheid om het onderscheid daartussen te maken”.*

Voor het feest met de kinderen zoeken we het in de moed, de uitdaging en het verleggen van je grenzen. Dat doen we met de activiteiten die we voor die dag kiezen: spelen met betrekking tot evenwicht en een beetje spannend, een speurtocht of je begeven in een donkere “gang”. Het dankgebaar voor de overvloed van de natuur zien we terug in de brooddraak, die al vele jaren door ouders zo prachtig gemaakt wordt.

11 nov. Sint Maarten.

Oorspronkelijk begon op deze datum de veertigdaagse voorbereiding voor het kerstfeest. (toen nog gevierd op 21 dec.) Later is die tijd teruggebracht tot vier weken; de adventstijd.

In deze tijd wordt datgene geoogst wat vooral *in* de aarde groeit; aardappelen en diverse soorten bieten en knollen, ook voor het vee. Daarnaast zijn nu appels, peren en noten geplukt. Het zijn produkten, die meestal goed te bewaren zijn.

De bomen zijn nu werkelijk kaal en de dagen worden steeds korter. Het licht, wat we buiten meer en meer missen, verschijnt nu heel bescheiden in de versierde knol.

Deze keer geen aartsengel, die dit feest zijn naam gegeven heeft maar een bisschop, hoewel eerst een soldaat. Hij schenkt de helft van zijn mantel aan de arme bedelaar (de andere helft houdt hij zelf!) en ziet in een visioen in de nacht, wie die bedelaar was; Christus.

Ook hij heeft een zwaard en gebruikt het om de mantel in tweeën te verdelen; een bewustzijnsmoment, waarin hij even boven zichzelf uitstijgt. Het wordt echter een keerpunt in zijn biografie. We hebben allemaal weleens zulke momenten, waarin we onszelf even overtreffen, waarin we beseffen, dat er meer mogelijk is dan we altijd dachten.

De jongere kinderen hollen nu de knol uit; een heel karwei wat echter met hulp van de hogere klassen en met veel plezier geklaard wordt. En dan, als de

schemer invalt, het lichtje brandend houden en zingend langs de deuren gaan om met de goede gaven anderen blij te maken; ontvangen en schenken. Een andere vorm van evenwicht, spiegel van het dagelijks leven; geven en nemen.

6 dec. Sint Nicolaas.

Ook een bisschop; wij kennen hem als een eerbiedwaardige heilige met zijn mijter, van boven open als symbool voor zijn verbondenheid met de geestelijke wereld. Zoals in de Germaanse mythologie Odin of Wodan op zijn schimmel door de lucht rijdt, zo rijdt Sint Nicolaas over de daken van onze huizen met zijn knecht.

In de legenden, die over de Heilige Nicolaas geschreven zijn, wordt verhaald van zijn goede gaven, juist aan die mensen, die ze hard nodig hadden op een bepaald moment.

En die knecht....door onverstandige pedagogen gebruikt als dreigement, maar toch vooral de helper van de Heilige Man, die meer waarneemt dan je zou denken. Misschien daarom een middelaar tussen ons lagere en hogere "ik"; Zwarte Piet is, wat we meestal zijn en Sint-Nicolaas die we willen worden. We zetten onze schoen bij de schoorsteen -indien mogelijk!- en door die schoorsteen, waardoor je vroeger de sterrenhemel kon zien, komen nu de geschenken. Het zijn niet zomaar goede gaven, nee, ze passen vaak wonderwel bij de ontvanger. Dit feest is een gezins- en familiefeest bij uitstek; het geeft ons de gelegenheid, om een bepaalde

(on)hebbelijkheid van iemand op een milde, humoristische manier te kijk te zetten.

De jongere kinderen, de echte gelovigen, genieten van de spanning en blijde verwachting die voorafgaat aan dit feest.

Voor de groteren gaat het maken van surprises gepaard met veel voorpret maar ook vraagtekens; zal de ontvanger het leuk vinden? Wat staat mij zelf te wachten? Als je aan het eind van het uitpakken alle surprises ziet, ben je vaak verbaasd over de fantasie en handigheid van veel kinderen.

II. De kersttijd: verstillig.

De Advent.

Het woord betekent: verwachting van wat komt. In deze vier weken proberen we ons voor te bereiden op het kerstfeest; de geboorte van het Jezuskind. Voor iedere week staat er een kaars op de adventskrans; van het éne lichtje, verscholen in de lampion van Sint Maarten naar één kaars voor de eerste week, twee voor de tweede week en zo gaan we door tot we in de kerstnacht een boom vol lichtjes hebben.

Het rood van de mantel van Sint Maarten en Sint Nicolaas, wat staat voor moed en daadkracht, zien we terug in de rode jurk van Maria in het kerstspel. Het wordt echter omhuld door het blauw van haar mantel, de nachtelijke hemel, waaronder de herders vertoefden. Misschien helpt dit beeld ons om met een extra dimensie naar ons doen en laten te kijken met de wetenschap, dat we geholpen worden door de geestelijke wereld, met name in de nacht. We kunnen de nachten tussen 24 dec. en 6 jan. als heel verstild ervaren; we noemen ze ook wel de dertien heilige nachten.

In de volgende spreuk wordt de stemming van deze periode goed weergegeven:

*Donker wordt de aarde - duister overal
Maar ons hart bewaarde - licht dat blijven zal.
Dat het helder brande - lichten mag heel ver
dan zal eens de aarde - worden tot een ster.*

Voor de jongere kinderen wordt een spiraal van dennentakken in het onverlichte klaslokaal gelegd; de adventstuin. In het midden staat een grote kaars en ieder kind loopt nu de spiraal naar binnen, steekt het kaarsje aan wat het meedraagt, zet het neer in de spiraal en loopt de weg weer terug. Een beeld voor het verinnerlijken, waaraan we in deze tijd van het jaar behoefte hebben. Als alle kaarsjes dan in de spiraal staan, kijken we al zingend naar de adventstuin met zijn lichtjes. De grotere kinderen hebben hun gezamenlijke adventsopening in de hal met zang en misschien een verhaal. Soms ook assisteren ze in de lagere klassen door muziek te maken.

Kerstmis.

Een feest, wat wereldwijd gevierd wordt; kennelijk roept het bij veel mensen iets op van verlangen naar vrede en veiligheid.

In de eerste twee hoofdstukken van het evangelie volgens Lucas staat het kerstverhaal zoals we dat kennen; de verkondiging van de engel Gabriël aan Maria, haar bezoek aan Elisabeth, de geboorte van Johannes de Doper en tenslotte de geboorte van

Jezus. Daar wordt vervolgens beschreven, dat het de herders zijn, die als eerste horen, wat er gebeurd is en hoewel ze tot de eenvoudigsten van het volk behoren, weten ze meteen wat hun te doen staat. De geschenken die ze aanbieden zijn van alle eenvoud maar wel recht uit het hart.

Voor ieder van ons zijn er in het kerstverhaal delen, die ons aanspreken. Herkennen we onszelf in Jozef en Maria, die zo'n verre reis moesten maken in moeilijke omstandigheden, of meer in de herders, die onder de sterrenhemel slapen en in hun droom de boodschap van de engel horen?

Door het vieren van de andere jaarfeesten en het beleven van de adventstijd lukt het ons misschien beter, het kerstfeest een goede plaats in het gezin te geven.

Op school spelen de jongere kinderen het kerstverhaal en beleven het daardoor intensief; ze zingen de liederen, boetseren een stalletje, dopen zelf kaarsjes en komen zo heel goed in de stemming. Met behulp van een adventskalender kunnen de dagen afgeteld worden tot het grote feest.

Voor de oudere kinderen zijn er andere mogelijkheden; in de geschiedenisperiode van de zesde klas kun je het Romeinse Rijk ten tijde van de geboorte van Jezus beschrijven en de volkstelling die Keizer Augustus hield. Er zijn ook vele mooie verhalen over deze tijd, bv. van Selma Lagerlöf.

Voor alle kinderen -en de ouders!- is er het kerstspel, opgevoerd door leraren en ouders; een goed begin van de kerstdagen!

6 jan. Driekoningen.

In het tweede hoofdstuk van het evangelie volgens Mattheus wordt verteld over de geboorte van het Kind en het bezoek van de drie priesterwijzen. Geen mensen uit de directe omgeving, maar uit verre landen, ofwel vertegenwoordigers van oudere culturen. Ook zij brachten de nachten wakend door om de sterrenhemel te kunnen bestuderen; zo vond ieder van hen de ster, die hem naar Bethlehem leidde.

Door deze beide verhalen, het ene over de herders, het andere over de koningen, wordt ons duidelijk, dat het Jezuskind gekomen is voor alle mensen, arm en rijk, dichtbij en ver weg, levend vroeger of nu. Waar de herders vooral mensen van het gemoed en het praktische verstand waren, waren de priesterwijzen meer de leiders van volkeren en hun geschenken zijn dan ook van heel andere aard; ze vertegenwoordigen geestelijke waarden.

In de driekoningentijd hebben we de meeste kans op heldere nachten en kunnen we de oneindigheid van de sterrenhemel beleven.

In het Driekoningenspel voor de grotere kinderen en de ouders beleven we heel sterk de tegenstelling tussen goed en kwaad.

2 febr. Maria Lichtmis.

Met dit feest sluiten we de kersttijd af en we doen dat door alle restjes kaars en waxinelichtjes in een grote schaal te laten opbranden.

Van oorsprong was februari de laatste maand van het jaar; in de namen van de maanden zien we dat nog terug: september - zevende maand, oktober - achtste maand, november - negende maand en december - tiende maand. "Februare" betekent: reinigen; in de laatste maand van het jaar wilde de mens "schoon schip" maken om het nieuwe jaar, dat op 1 maart begon, goed in te luiden.

III. Van Carnaval naar Sint Jan: opstanding.

Carnaval.

De jaarwisseling, zoals hierboven genoemd, ging in vroegere tijden dus niet ongemerkt voorbij; het carnavalsfeest heeft zijn wortels in verschillende culturen en in een ver verleden.

Het wezenlijke van dit feest is wel, dat je nu niet bent, die je anders bent; je speelt een rol. Liefst iets heel anders dan men van je zou verwachten. Maar wel met veel humor en vooral lichtvoetig en tegelijkertijd worden de gezagsdragers op de korrel genomen.

Door de katholieke kerk is Carnaval het feest geworden wat voorafging aan Aswoensdag, het begin van de veertigdaagse vastentijd; het heette oorspronkelijk dan ook "Vastenavond" en duurde maar een dag. Hiermee verwijst dit feest naar Pasen.

Om dit feest te vieren met de kinderen kunnen we royaal putten uit de plaatselijke tradities en veel ouders leveren graag hun bijdrage op allerlei verschillende manieren!

Palmzondag.

Gebakken broodhaantjes, beschilderde eieren, kleurige crêpepapieren slierten die wapperen in de voorjaarswind, een buxustakje, slingers met

rozijnen en gedroogde appeltjes, dit alles is Palmpasen.

Palmzondag, de dag waarop Jezus feestelijk in Jerusalem werd verwelkomd door de mensenmenigte die zwaaide met palmtakken, nog niet wetend wat hun Heiland te wachten stond.

De tijd in het jaar, dat de winter voorbij is en de eerste blaadjes aan de bomen verschijnen, de zon aan kracht wint. Vroeger was dit het moment voor lente-optochten in de hoop, dat een vruchtbaar groeiseizoen volgde.

De haan kondigt de nieuwe dag aan, het ei is het symbool van vruchtbaarheid en de buxusstruik verliest nooit zijn blad.

Uit "De Bossche Omroep" van 21 -3-'99: "De palmpaas is een meiboom in miniatuur, een uiting van vreugde over het ontluikende voorjaar. (...) Een krans om de stok is een nabootsing van het zonnerad. Dat werd in de lente rondgedragen om de zon bij haar omloop op gang te helpen."

De kinderen in de laagste klassen maken hun eigen palmpaasstok en lopen op palmzondag in een lange, kleurige stoet al zingend door de wijk of langs de Oosterplas.

Pasen.

Na de Stille of Goede Week is het Pasen. Wat een andere beleving van de vrouwen die het graf bezoeken (Evangelie volgens Marcus, Hfst. 16) als we dat vergelijken met de reactie van de herders en de koningen uit het kerstverhaal; deze laatsten zien

een langgekoesterde voorspelling in vervulling gaan, terwijl in het paasverhaal angst en ontzetting overheersen. Ook voor ons is het verhaal van de opstanding maar moeilijk te bevatten; het staat voor iets wat we nog niet bereikt hebben, maar waarnaar we kunnen streven.

Misschien probeerde Nelson Mandela dit te verwoorden in het volgende fragment van zijn inauguratie-rede: (1994)

*We were born to make manifest
the glory of God
that is within us;
it's in Everyone!*

*And as we let our light shine,
we unconsciously give other people
permission to do the same.*

*As we are liberated from our own fear,
our presence automatically liberates others!*

Een poging om dit te vertalen:

“Wij zijn geboren om de goddelijke glans die in ons is naar buiten te laten zien. Deze glans is niet alleen in enkelen van ons, hij is in elk van ons.

En als we ons licht zichtbaar maken, geven we onbewust aan anderen toestemming om hetzelfde te doen. Als we bevrijd zijn van onze eigen vrees, bevrijden we vanzelf anderen!”

De kinderen gaan op zoek naar de eieren, die heel vroeg in de ochtend door de paashaas verstopt zijn. Het kenmerkende van een haas is: slim, snel, waakzaam, zijn nest is slechts een oppervlakkig kuiltje, vruchtbaar. In vele godsdiensten en culturen heeft hij een plaats. Als een soortgenoot wegrent voor gevaar, neemt hij het over en dat is de reden, dat hij een symbool is voor onzelfzuchtigheid. We kunnen hem dus ook zien als symbool voor het hogere Ik., dat eveneens onzelfzuchtig is.

Pinksteren.

Na de gebeurtenissen op Goede Vrijdag en de opstanding van Jezus zitten zijn leerlingen bij elkaar en weten niet goed hoe het nu verder moet. Het pinkstergebeuren brengt de nieuwe inspiratie; ze worden bevrijd uit het verlammeende gevoel en treden met zekerheid en vol wilskracht de wereld tegemoet, vervuld van de Geest.

Nu wordt de natuur op zijn mooist; de lente is op haar hoogtepunt. Bruid en bruidegom zijn hiervoor een beeld; de aarde tooit zich als bruid om de gaven uit de hemel te ontvangen. De witte duif (of een andere witte vogel) komt in veel sprookjes voor en wijst daar de weg, als de hoofdpersoon het niet meer weet, bv Assepoester en Hans en Grietje. Om de meiboom wordt gezamenlijk gedanst en gezongen, om te vieren dat niet alleen de individuele mens maar ook de gemeenschap waarin hij leeft blij is met de neergedaalde geestkracht.

De jongere kinderen kleden zich in het wit en het "bruidspaar" zit helemaal in zijn rol. Met overgave nemen ze de linten en dansen rond de meiboom op het schoolplein. De groteren begeleiden hen met muziek en zang.

Sint Jan (de Doper) 24 juni.

Nadat de zon op zijn hoogst was, worden vanaf nu de dagen weer korter, veel planten zijn uitgebloeid en dragen vrucht. De graankorrels rijpen in de zomerzon en binnenkort eten we kersen, aardbeien, bessen en frambozen.

De kinderen vlechten kransen van grassen, we doen allerlei spelen, picknicken en verheugen ons op de zomertijd en de vakantie.

In vroegere tijden werd de langste dag o.a. gevierd door het ontsteken van grote vuren, waaromheen dan gedanst werd, waar men in extase deze dag vierde. Het vuur is reinigend en door erover te springen, "reint" het jou misschien ook wel en wat we als geestelijk gedachte-goed verwerven, moeten we in het aardse leven van alledag proberen te realiseren in ons handelen.

Maar daarvoor is moed, zelfkennis en bewustzijn nodig en dan komen we weer bij het begin van dit verhaal: Michaël, de boodschapper van Christus. De weegschaal is in evenwicht en zo wordt ketting van jaarfeesten gesloten.

We beëindigen dit deel met een toepasselijk gedicht:

Hoogzomer.

*Aan de bloesemkroon,
aan de bron van alle vreugd,
laaft zich de vlinder.*

*Wie hier nu rondzweeft
vliegt van bloem tot bloem en hij
telt alle bloesems.*

*Zomerse luchten:
laaf ons met uw vogelzang
uit pure blijheid.*

*Zonnige dreven:
alles wat er nodig is
spijzigt ons vandaag.*

*Zing en schenk, velden,
zoals gij u uitstrekt, nu
ruimte aan allen.*

Meta van Ijzer.

De jaarfeesten als onderdeel van ons leerplan.

Een van onze uitgangspunten is, dat het kind in het kort de ontwikkeling van de mensheid doorloopt. Dat vinden we ook terug in het vieren van de jaarfeesten.

We maken onderscheid tussen kinderen tot het negende à tiende jaar en kinderen die ouder zijn. Tot de leeftijd van ongeveer 9 jaar beleeft het kind zichzelf één met zijn omgeving; hij gaat daarin helemaal op en het is belangrijk, dat het kind ervaart: de wereld is goed, mooi en waar. Daarom laten we het kind de feesten ook beleven op veel verschillende manieren: door zang, dans, toneelspel, verhalen en het maken van dingen. Dit is uitstekend in te passen in het lesprogramma en omdat de feesten hun eigen ritme hebben, helpt het de kinderen in hun ontwikkeling. De kinderen komen helemaal in de stemming en al doende leven ze zo naar het feest toe; de voorbereiding is een zeer wezenlijk onderdeel!

In deze leeftijdsfase wordt hun alles nog geschonken; de ouders en de kinderen uit de hogere klassen helpen indien nodig.

Vanaf de vierde klas worden de feesten anders gevierd; meestal zijn deze kinderen te groot voor de palmpaasstok, de knol en de adventstuin, maar in plaats daarvan krijgen ze een andere rol; ze helpen in de lagere klassen bij de voorbereidingen of assisteren bij het feest zelf. Het valt op, dat ze zoiets heel graag doen.

Daarnaast kun je nu wat vertellen over de achtergronden van de feesten en ze in een historisch kader plaatsen. Voor de kinderen vallen de dingen ineens op hun plaats; ze kijken met andere ogen naar de jaarfeesten, zeker als je relaties legt met andere culturen en religies. Ze realiseren zich, dat het vieren van feesten, gekoppeld aan het jaarritme, op vele plekken op de aarde plaatsvindt en op veel verschillende manieren. Ook voor deze leeftijd zijn er veel verhalen beschikbaar om een goede stemming in de klas te krijgen.

Hopelijk hebt u, als “beginnend” of “gevorderd” ouder door dit verhaal meer inzicht gekregen in het omgaan met de jaarfeesten. Wij houden ons aanbevolen voor reacties en suggesties en geven u tot slot een literatuurlijst, niet alleen over de achtergronden maar ook wat betreft verhalen, liedjes, knutseltjes.

M. Duif.

Literatuurlijst.

Algemeen:

Boeken met het accent op het ‘waarom’ van de feesten:

M. Anschutz : Omgaan met de jaarfeesten.

B. Barz : Jaarfeesten vieren met kinderen.
E. Bock : De jaarfeesten als kringloop door het jaar.
M. Ortmans : Wees stil mijn hart.
H. Sweers : Jaarfeesten.
F. Tak : Van herfst tot zomer (net verschenen)

Boeken met het accent op de praktische beleving:

E. Beskow : Het jaar rond (prentenboek)
G. Dreissig : Het goud van de armen (verhalen)
C. Kutik : Leven met het jaar (verhalen, liedjes, knutsels)
I. Verschuren : Drie delen (verhalen)

Knutselboeken:

T. Berger : Diverse deeltjes rond een jaarfeest.
M. v. Leeuwen: De Seizoenentafel.
C. Petrash : Met het oog op de natuur.
A. Westland : Creatief met natuurlijke materialen

Muziek:

B. Gradenwitz : De Gouden poort (ook op CD)
B. Gradenwitz: Ik ben een zeemanskind (net verschenen+CD)
Spreuken, gedichten en liedjes voor kinderen (o.a. R. Steiner)

De vereniging voor Vrije Opvoedkunst geeft eenvoudige boekjes uit met verhalen, wat achtergrond, knutsels gegroepeerd rond een jaarfeest.

Verder zijn er diverse (prenten)boeken waarin een bepaald jaarfeest centraal staat. We doen een greep;

E. Beskow : Okke, Nootje en Doppejan en vele anderen

E. van Dort : Fleur en Thomas (leesboek)

*G. Dreissig : Het licht in de lantaarn
(adventskalender in verhalen)*

L. v. Geffen : Van lente tot zomer

*L. v. Geffen : Van herfst tot winter
(kartonboekjes)*

L. Koopmans : Kan ik er ook nog bij?

*F. Langeler : Wortelkindertjes,
Sterrenkindertjes,
Zomerfeest, en Sinterklaas*

D. Monson : Winterlicht en Lentefeest

A. Vermeer : Het land achter de bergen

A. Vermeer : Zomerland (leesboeken)

Inhoudsopgave.

<i>Inleiding</i>	1
<i>Schema</i>	
<i>I. Van Michaël tot Advent - evenwicht</i>	4
<i>II. Kersttijd - verstillig</i>	9
<i>III. Van Carnaval tot Sint Jan - opstanding</i>	14
<i>De jaarfeesten als onderdeel van het leerplan</i>	20
<i>Literatuurlijst.</i>	21